

Psyché

Magyar, 1980. Rendezte: Bódy Gábor.
Szereplők: Patricia Adriani, Udo Kier, Cserhalmi György. Forgalmazó: Magyar Nemzeti Filmarchívum.
261 perc.

A *Psyché* korát megelőző – és Anem utolsó sorban saját korát meghazudtoló mű. Bódy még az analóg technika idején kitalálta mindazt, amit majd a video- és digitális technika fog tökéletesíteni (s amelynek jelentőségét elsőként ismerte fel, ahogy ezt a halála évében készült, az extrák között helyet kapó beszélgetés is bizonyítja). Előfutára a néhány évvel később kibontakozó új érzékenységnek: az irányzat fő művét, a *Kutya éji dalát* szintén ő forgatja le, az új narrativitás koncepciójával pedig annak legfőbb teoretikusa lesz. De tágabb, európai kontextusban a rendező a posztmodern film megalapozójának is tekinthető, olyan nemzetközi híru alkotók kortársaként, mint

Peter Greenaway vagy Derek Jarman. Hozzá kell ehhez tenni, hogy az irodalmi alampól, Weöres Sándor 1972-ben megjelent verses regénye, valós és fiktív idézetkollázsával, a (ki)talált dokumentumokat többszörös keretbe helyező önreflexiójával, játékos mimikrijével legalább ennyire korát megelőző, a posztmodern prózaforodulat felé mutató alkotás. S a *Psyché* ugyanakkor 1980-ban, az éppen kibontakozó új akadémizmus idején (a *Mephistóval* párhuzamosan) születő, a DVD-n található teljes változatában majd' négy és fél órás nagyköltségvetésű szuperprodukciónak, amelyet egy, addig a Balázs Béla Stúdióban dolgozó kísérleti filmes jegyez (s aki egyébként az experimentalizmushoz mindvégig ragaszkodik, mint ezt a másik extra tartalom, a *Psyché* évében keletkező *Mozgástanulmányok* tanúsítja). Ráadásul operatőre az a Hildebrand István, aki korábban a népszerű történelmi filmek, elsősorban a Várkonyi-féle Jókai-adaptációk mestereként vált

ismertté, s aki most végre szabadon élheti ki képalkotói kreativitását. A mellékszerepekben pedig felvonul a korabeli félnyilvános kulturális szcéna színe-java, Pilinszkytól Erdély Miklósig.

Hogyan jöhetett létre ez a Kádár-korszak szürke ege alatt? Miképpen keletkezhetett akkortájt egy ennyire, a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt színes, nonkonformista, szabálytalan, provokatív film? Nos, a zavarba ejtő újabb információk nyomán adódhatnak nem kevésbé ellentmondásos válaszok, az viszont továbbra sem kétséges, hogy a *Psyché* töretlenül őrzi szabad és felforgató szellemét.

Mivel? – vetődik fel az újabb kérdés. Az analóg technikai trükkök ma már talán olyanoknak hatnak, mintha filmműzeumban járnának, s egy régi képrögzítési korszak gazdag illusztrációs anyagára csodálkozunk rá. A film 88 éves operatőrének közreműködésével készült digitális felújításnak köszönhetően valóban

csodás dolgokat láthatunk. A múzeumi látványossággal szemben viszont a *Psyché* történelemfilozófiája és emberképe ma is érvényes, izgalmas és elgondolkodtató. Bódy, ahogy korábbi és későbbi munkáiban, a kettő „egymásra fényképezésében” képes a magyar történelem és társadalom alakulását egyetemes értelmezői dimenzióba helyezni, márpedig ez igen kevés rendezőnknek sikerült. Történelemfilozófiája a magyar polgári progresszió másfél százados küzdelmét fogja át a felvilágosodás korától a fasizmus megjelenéséig (s ezzel kongeniálisan kitér a eredeti weöresi mű idődimenzióját). E nagyszabású víziót hasonló léptékű, mitizált szereplők történeteként meséli el, akiket nemcsak az avat különlegessé, hogy százötven év alatt sem öregszenek meg, hanem az is, hogy karakterük az örök emberi létezés alapeszméit testesíti meg: *Psyché* a szerelem és a szabadság, *Nárcisz* a szellem és a zártság, *Zedlitz báró* az anyagi világ és a rend eszméjét. Az ő archetipikus – s ily módon műfaji mintázatot öltő – szerelmi háromszögtörténetükre íródik, jobban mondva vetítődik rá a magyar történelem legnagyobb formátumú, ígéretes, fényes korszaka. Avagy megfordítva: személyes történetük – amint ezt *Psyché* és *Zedlitz* szerelmi jelenete káprázatosan megfogalmazza – a világmindenség színpadán bonyolódik.

A *Psyché* ezt a korszakot és ezt a fajta szellemi és kulturális dimenziót állította saját korával szembe. S ez az ellentét és nagyságrend mintha még ma is aktuális lenne...

Extrák: Bódy Gábor: *Mozgástanulmányok (1880–1980)* (1980, 18 perc); Bonta Zoltán: *Kinematográfus a videográfusról* (Bódy Gábor és Walter Gramming beszélgetése) (1985, 38 perc)

GELENCSÉR GÁBOR

A viskó

The Shack – amerikai, 2017. Rendezte: **Stuart Hazeldine**. Szereplők: **Sam Worthington, Octavia Spencer, Avraham Aviv Alush**. Forgalmazó: **Freeman**. 132 perc.

2008-ban kiadtak egy könyvecskét az Egyesült Államokban az eladdig ismeretlen, kanadai William P. Young tollából, ami egymillió példányban fogyott, bestseller-listák élén tanyázott, és a jelentősége túlnőtt az irodalmi berkeken. A *viskó* különlegessége mindenekelőtt az volt, hogy a XXI. században korszerűtlen témát adaptált népszerű közegbe, tömeg- és popkulturális díszletek közé: keresztény hittételeket magyarázott krimi-, thriller- és melodramasémákat felhasználva, és annyira hatásosan tette mindezt, hogy egyes teológusokat és kultúrfilozófusokat is megszólalásra késztetett. A közérthető nyelven megírt, kurta regény több lett, mint egyszerű könyv: jelenségévé vált. A művet, melyben a kislányát elveszítő, derék átlagpolgár előbb istentelenedik, majd pedig gyász munkája során mégis csak visszatalál a Mindenhatóhoz, titulálták teológiai lektőrnek, ami hittételeket ponyvásít, de nevezték a XVII. századi allegorizáló irodalom (John Bunyan és Comenius

munkái), sőt a III–IV. századi remeteirodalom kortársi örökösének, popkulturális leágazásának is. Az író célja az volt, hogy, úgymond, napjaink embere számára megfoghatóvá tegye az isteni igazságot, és sokszor együgyűnek tetsző, illetve teológiailag is problematikus munkájával olyan kérdésekre adott válaszokat – mégpedig kifejezetten logikus, nem pedig hagyományos, lila válaszokat –, amik a mezői hívőket, sőt: számos elvadult hitetlent is foglalkoztatnak. (Például: miért van annyi gonoszság a világban, ha Isten mindenható és éppenséggel meg is akadályozhatná a gaztetteket?; hogyan szeretheti az Isten a legelvetemültebb bűnök elkövetőit is?)

Young (egyik) csele az volt, hogy a krimiszálat vörös herringként használva vezette el az olvasót el a keresztény tantételek kiveséséhez, és ezt a módszert a regényt közel egy évtizeddel annak megjelenése után adaptáló Stuart Hazeldine rendező is követte. Macket, a mintaapát titokzatos üzenet hívja abba az erdőmélyi viskóba, ahol négy évvel korábban megtalálták egy sorozatgyilkos által elrabolt, óvodás kislánya véres kabátkáját. A gyermek sem élőként, sem holtként nem került elő azóta, így Mack enged a kísértésnek, és felkeresi a rettenetes helyet, ahol a

fogcsikorgató télen kívül semmit sem lel. Elalszik a padlón, és tavaszra ébred, ráadásul három ismeretlennel is találkozik, akiket hamarosan a keresztény Szentháromságként azonosít. Az Atya kedélyes fekete asszony, a Fiú derűs szaracén, a Szentlélek mongoloid bombázó, és ebben a társaságban kel neki, Macknek – fehér angolszász protestánsként – a lelki purifikáció során eljutnia a megbocsátásig. Az adaptáció hűségesebb mondható, a film a főbb tantételek taglalásakor municiózusan követi a regényt, melynek cselekményétől csak néhány ponton tér el (elmarad például a földi intézmények tagadásáról szóló dialógus – ami annyira fontos a könyv vízenjárás-jelenetében –, továbbá a krimiszál elvárása is hiányzik, amivel az alkotók többértelművé teszik a történetet, megengedik ugyanis azt a magyarázatot, hogy Mack lázálmában találkozott a Szentháromsággal).

A film legalább annyira megosztja a közönséget, mint a regény. A – mondjuk így – rendhagyó alapszituáció, azaz a tavaszolás a Szentháromsággal önmagában taszító erővel bírhat egyesek számára, ráadásul Hazeldine direktor a világábrázolásban bőségesen alkalmazza az Édesvíz-könyvek dombornyomású egyenborítóit idéző ezoterikus kliséket, és bizony a hő-

sök lakhelyeül szolgáló millió CGI-színei is joggal borzolhatják a kedélyeket. A film, bár a nemzetközi kritikusok körében menőnek számít megüdvözlendő, mégis bír némi vonzerővel. Az első húsz perc után vágányra áll a tempó, a könyvet nem ismerő néző számára a cselekmény kifejezetten fordultatos, továbbá a dialógusok is működnek, és nem csupán azért, mert jócskán felülítik a coelhoi szentenciák vagy a New Age-es falvédő-bölcsességek szintjét. A *viskó* attraktivitását növeli műfaj-tudatossága is: főlényesen levezenyelt, ideáltipikus műfaji film, a férfimelodráma iskolai szemléltető ábrája, melyben a főtéma – visszatérés a hithez – pazarul egybevág a mindenkori melodramák alaptémájával, a boldogságvágy felülvizsgálatával.

Extrálc: Nincsenek.

PÁPAI ZSOLT

Áldozat!

Elle – belga, francia, német, 2016. Rendezte: **Paul Verhoeven**. Szereplők: **Isabelle Huppert, Laurent Lafitte, Anne Consigny**. Forgalmazó: **Bontonfilm**. 126 perc.

Pályája alkonyán Paul Verhoeven újra meglelte gyökereit: az *Áldozat?* a rendező korai, Európában fogant és többszörösen tabusértő „szerelmi” történetének (*Török gyümölcsök, Forró verejték, A negyedik férfi*) örököse. Ennek ígéretét rögtön a megrázó nyitány felcsillantja: a középkorú főhősnőt, Michelle-t (Isabelle Huppert) otthonában megtámadja és bestiálisan megerőszakolja egy símaszkos betörő, ám az asszony ahelyett, hogy értesítené a rendőrséget, halálos nyugalommal folytatja napi rutinját. E bizarr alapszituáció nem hagyományos thrillernarratívát eredményez, hiszen az elkövető kilétére idejekorán fény derül, s Verhoeven a második játékészben immáron

ragadozó és prédája lélektani hadviselését állítja a középpontba. A hűvösen pragmatikus Michelle ugyanis élvezni kezdi a kétes gyönyört, s veszedelmes hatalmi játszma rá invitálja partnerét.

Verhoeven ezúttal is a metsző társadalomkritika szolgálatába állítja a bűnügyi motívumokat. Férfi és nő örök, ádáz párharcán keresztül a szexuális kapcsolatok modern, sőtét vágyaktól terhelt szövevénye rajzolódik ki, a direktor azonban nem gazdagítja új elemekkel a témáról szerzett ismereteinket. A főszereplő és erőszaktevője vetélkedését kidomborító számos metafora (a szárnyaszegett verebet elejtő macskától a perverz videójátékon át a férfi tudatalattiját jelképező pincéig, ahol a felek sort kerítenek az egyetlen, igazán felszabadult intim együttlétükre) pedig szinte már közhelyek tűzijátékának tűnik. Az *Áldozat?* ugyanakkor egyoldalúan feminista nézőpontot érvényesít: a Michelle-t körülvevő férfiak vagy szimplán gyenge jellemek (mint hősnőnk eltékozolt életű ex-férje és mamlasz fia), vagy fékezetlen agresszivitással palástolják sebezhetőségüket (akár Michelle támadója vagy tömeggyilkos apja). Hozzájuk mérten a protagonista némileg megnyerőbb karakter – Huppert alakítása szeszáción –, hiszen roppant közönyt

múltbéli traumák magyarázzák, másrészt a film végén kísérletet tesz tágabb környezete kusza viszonyainak elrendezésére.

A film által exponált életközépi válság és a párizsi középosztályt pellengérré állító, fullánkös társadalmi szatíra sokkal izgalmasabbak, mint a harmatos bűnügyi szál, egyzersmind a néző számára is könnyebb azonosulási felületet kínálnak. Verhoeven kaján élvezettel leltározza a társas kapcsolatokat mérgező jelenkori rákfenéket: a fiatalságkultuszt, a generációs szakadékokat, a meglett harmincasok krónikus infantilizmusát és a megátalkodott vallási bigottságot. Akkurátus karakterrajzokat – a főhősnőt leszámítva – ugyan nem kapunk, ám a Michelle körül csoportosuló karikatúra-

jellemek összjátéka, s az őket övező megveszekedett irónia képes ellensúlyozni az *Áldozat?* csiszolatlanságát.

Extrák: *Hatalmi játszma – így készült a film; Egy ikon ünneplése – az Amerikai Filmtézet tiszteleg Isabelle Huppert előtt; mozielőzetes.*

KOVÁCS PATRIK

A fák tengere

The Sea of Trees – amerikai, 2015. Rendezte: Gus Van Sant. Szereplők: Matthew McConaughey, Ken Watanabe, Naomi Watts. Forgalmazó: Sony. 110 perc.

Gus Van Sant csinált már nagyon jó filmeket (*Good Will Hunting*, *Elefánt*, *Milk*), közepeseket (*Az utolsó napok* vagy a *Gerry*) és egészen rosszakat (*Psycho*-remake). 2015-ös munkája, *A fák tengere* az utóbbi kategóriába sorolható. Pedig van kit nézni a vásznon: Matthew McConaughey, Ken Watanabe és Naomi Watts is hétpróbás színészek, tudják, mitől olvad a néző.

Sőt, még azt sem mondhatjuk el, hogy nincs mit nézni a vásznon, hiszen Kasper Tuxen operatőr mindent megtesz annak érdekében, hogy a lehető legbensőségebb módon (helyenként lírai expresszionizmussal, ha egyáltalán van ilyesmi) mutassa be az Akoigahara erdő kísérteties

világát. A gond az, hogy nemigen történik semmi a vásznon. Pontosabban, az első tíz percet kivéve semmi olyasmi, amire bárki rá ne jönne, még mielőtt megtörténne. Azt is mondhatnánk, a buktaért Chris Sparling a felelős, aki az eredeti forgatókönyvet írta, bár azért Van Sant sem bűntelen, amennyiben nem tudott mit kezdeni a lapos, panelekkel dugig megrakott sztorival.

Arthur (McConaughey), a többre hivatott matektanár elutazik Japánba, ott is egyenesen az Akoigahara nevű erdőbe. A rendező ügyes kézzel vezeti be a nézőt a történet világába. Fokozatosan derengeni kezd, hogy az erdő különleges funkcióval bír: ide járnak azok, akik valamilyen okból öngyilkosságot akarnak elkövetni. A tanár egyre beljebb hatol, kényelmesen elhelyezkedik egy sziklán és előszed egy doboznyi gyógyszert, hogy lejátssza saját végjátékát. Eddig tart a jó film.

Ekkor Arthur útjába kerül egy japán üzletember (Watanabe), aki vérben ázik. A matektanár persze segíteni akar neki. És persze eltévednek az erdőben. És közben szenvednek. És filozofálnak. És unalmas közhelyeket sütögetnek. S hogy az egész még annyira se legyen izgalmas, a rendező flashbackekben tárja fel Arthur öngyilkossági szándékának okát. Hát persze, hogy egy rossz házasságról van szó. A neje (Watts) ivott, ő maga hűtlen volt, aztán jött egy agydaganat, ami helyrebillentette (!) a kapcsolatot, de hiába volt jóindulatú a daganat, a halál mégis elragadta a hölgyet.

És ez így megy egy óra, ötven percen keresztül. A néző idő után joggal érzi úgy, hogy maga is szívesen elmenne az Akoigahara erdőbe. Persze van megoldás. Nem kell megnézni a filmet. Még akkor sem, ha Gus Van Sant rendezte.

Extrák: Semmi.

SZÁNTAI JÁNOS

Visszatért a Hahota

A túlérett Kádár-rendszer emlékezetes humorlapja volt a *Hahota*, amely nemcsak lejárt szavatosságú vicceket közölt, hanem bemutatkozási, publikálási lehetőséget biztosított a nyolcvanas évek kezdő karikaturistáinak és képregényalkotóinak. Az újság 1992-ben szűnt meg, és idén tűnt fel újra az újságosoknál. A visszatérés elsősorban Gyöngy Kálmánnak, a régi *Hahota* munkatársának és a magyar karikatúra hagyományörzőjének köszönhető, aki az internetes újraközlések után elérkezettnek látta az időt, hogy nyomtatásban is próbát tegyen a lappal.

Az ünnepi ötvenedik szám veszélytelen, lapos, langymelig tréfákat tartogat, sejtethetően ugyanolyanokat (vagy éppen azokat), amelyeket 1984-ben, az alsóbélatelepi strandon lehetett olvasgatni az akkori *Hahotában*. Még Hofi-vicceket is találunk, mintha meg sem történt volna az elmúlt harminc év. De mi a helyzet a képregényekkel? Vegyes benyomásaink lehetnek: öröm látni a magazin veteránja, Marabu bármelyik rajzát és Dodó-képsorát, mint ahogy annak is örülünk, hogy Fritz Zoltán *Korhelyhajhászata* bekerült a lapba (igaz, ez már sokadik közlése ennek a remek kis képregénynek). Rajtuk kívül

elsősorban Téjlor képregényei jelentik az újság csúcspontjait, de a többi képregény között egyaránt akad igénytelen munka és szexista ámokfutás (Podmaniczki Ferenc novellájában legalább a rajzok szépek). A tördelés is szerencsétlen, a hosszabb képregények oldalai közé szöveges rovatok ékelődnek.

Az új *Hahotának* mégis érdemes esélyt adni, mert kiváló képregényesek munkáit is közli, és talán új olvasóközönsséggel ismerteti meg a nevüket. Kedvező ára miatt bízhatunk benne, hogy a piacon marad az újság, ahogy abban is, hogy frissebb, aktuálisabb tartalmakat közöl majd. Jelenlegi színvonala alapján egyelőre inkább csak egy darabka múlt, amire jó szívvel azért ritkán gondolunk vissza.

Hahota 50. Színes, puhafedeleles zsebkönyv, 112 oldal. Kiadó: Ábra Kkt.

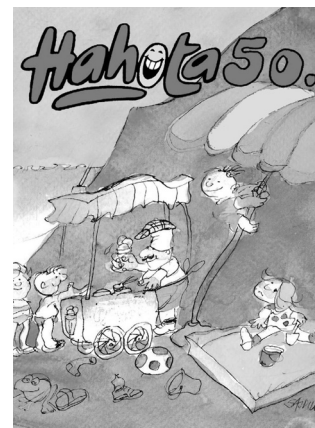
FRANCIA NOIR

Ismerve a francia képregényeket övező lanyha hazai érdeklődést (az örök kivétel: Astérix), a *Blacksad* fogadtatása több mint kellemes meglepetés. A kétezres évek francia-spanyol sikerének tavaly jelent meg a magyar fordítása, az első kötetet pedig olyan sokan keresték, hogy a kiadó a vártnál gyorsabban kihozta a folytatást. A *Hófehér* nemzet alcímet viselő második rész ugyanabban az aprólékosan kidolgozott, rendkívül egyéni, a műfaj kedvelői számára mégis azonnal otthonos noir-fantáziavilágban játszódik, mint a nyitány, története viszont fordulatosabb és több rétegű. A melodramai csavarokat tartogató nyomozás során a negyvenes-ötvenes évekbeli amerikai rasszizmus bugyraiba merülhetünk, és mivel szereplőink állatok, ezért a fehér fajvédők és a sötétebb bőrű kisebbségek is ügyesen kitalált állatseregletekbe rendeződnek. A *Blacksad*et nemcsak a képregények között illeti megkülönböztetett figyelem: aligha kapható ma jobb noir a magyar könyves piacon.

Juan Díaz Canales – Juanjo Guarnido: Blacksad – Hófehér nemzet. Színes, keményfedeleles, 56 oldal. Kiadó: Pesti Könyv.

ONLINE/OFFLINE

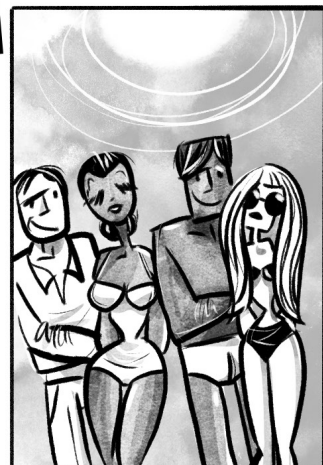
Az internet is okozhat függőséget, a leszokást pedig Magyarországon is segítik különböző foglalkozások és táborok. Sőt, már az internetfüggőségről szóló képregényünk is van, Ghyczy Csongor írta és rajzolta. Oktatóképregénynek tűnik, és valóban, az egyik netfüggőséggel foglalkozó szervezet támogatta az alkotót. Ennek megfelelően a történet tanmese jellegű, egy netelőnóra küldött lány a főhőse.

Nehéz megbarátkozni a komolykodó, patetikus párbeszédekkel – amelyek nem egyszer csetablakokba íródnak, ez is másodlagos frissességű ötlet –, ugyanakkor hiba lenne a reklámújságok közé száműznünk Ghyczy munkáját. Kevés színre redukált, mégis vibráló képi világa szinte lidérces élménnyé teszi a lapozgatást, összhangban azzal, hogy kamasz szereplőit mintha korunk zombijaiként ábrázolná. A végkicsengés nem egyértelműen pozitív, de elrettentő tanmesezáratról sincs szó, annál hétköznapibb és éppen ezért lehangolóbb a befejezés. Különös kísérletként mindenképp említésre méltó Ghyczy Csongor netfüggőség-kalauza.

Ghyczy Csongor: Online/Offline. Színes, puhafedeleles, 24 oldal. Kiadó: Comicsmania.

KRÁNICZ BENCE

DOUDACHE.HU